

คุณธรรมกับอำนาจในการบริหารงาน

..... ระเบียบ ๓๓๖

เมื่อค่ำวันพุธที่ 7 กันยายน 2537 อยู่ ๆ ก็มีข่าวซึ่งเชื่อว่าหลายคนให้ความสนใจกันเป็นพิเศษ ปรากฏออกมาทั้งภาพและข้อมูลจากจอโทรทัศน์ เรื่อง มีคนเอาที่ขว้างหน้ารัฐมนตรีระหว่างการประชุมที่แจงกับสื่อมวลชน โดยสรุปเหตุผลจากผู้กระทำกรในทำนองว่า **เพราะใช้อำนาจรังแกข้าราชการประจำ**

ความจริงแล้ว ประเด็นของการที่ผู้มีอำนาจเหนือกว่า ใช้อำนาจรังแกผู้ซึ่งปฏิบัติงานภายใต้อำนาจตนเอง เป็นสิ่งซึ่งมีการหยิบยกมาพูดกันเป็นครั้งคราวนานพอสมควรแล้ว แต่ก็ยังไม่มีข้อสรุปอะไรออกมาปรากฏให้เห็นได้ชัดเจน อย่างไรก็ตามข้อสรุปซึ่งมีบุคคลใดบุคคลหนึ่งหรือพรรคพวกกันนำมากล่าวไม่ว่าด้วยความรู้สึกที่เห็นด้วยหรือปฏิเสธ ย่อมหาใช่ของแท้แน่นอน เชื่อถือได้ได้อย่างจริงจังไม่ โดยเฉพาะอย่างยิ่งจากผู้มีอำนาจโดยตรงหากออกมาปฏิเสธ ยิ่งบนพื้นฐานสังคมไทยซึ่งมักมีแนวโน้มกล่าวถึงตัวเองในด้านชื่นชม การปฏิเสธในอีกด้านหนึ่งย่อมง่าย

ผู้เขียนไม่มีจุดมุ่งหมายที่จะกล่าวเน้นถึงตัวบุคคลหรือกลุ่มบุคคลใด แต่พยายามมองผ่านลงไปยังสิ่งซึ่งมีเหตุมีผลและควรถือเป็นสังขารมได้สนิทใจพอสมควร โดยเฉพาะอย่างยิ่งในกรณีที่เกิดขึ้นนี้ ตนเองก็ไม่รู้จักคุ้นเคยเป็นส่วนตัวกับใครทั้งสิ้นจึงน่าจะเปิดโอกาสให้มองภาพได้ลึกซึ้งยิ่งขึ้น แทนการยึดติดอยู่กับบุคคล ซึ่งไม่น่าจะเป็นผลดีแก่ส่วนรวม แม้แก่ตัวเอง

ในช่วงหลัง ๆ ผู้เขียนมักถูกมองจากคนหลายกลุ่มและเข้ามาขอเรื่องให้ไปพูดในที่ประชุมต่าง ๆ ในหัวข้อเรื่อง **คุณธรรมและจริยธรรมของผู้บริหาร** ติดต่อกันมาเป็นช่วง ๆ สิ่งหนึ่งซึ่งตนเองมักกล่าวไว้ในที่ประชุมเสมอ ๆ ก็คือ **ความสามารถของผู้บริหารและความสำเร็จของการบริหารงาน ควรเน้นการใช้อำนาจกับคนผู้อยู่ภายใต้ หรือควรอยู่ที่คุณธรรมที่ช่วยให้มีความสามารถในการจัดการเพื่อให้คนปรับเปลี่ยนตนเองมาสู่ความรู้สึกซื่อสัตย์และรู้สึกท้าทายในการปฏิบัติงานซึ่งตนเองได้รับมอบหมายให้บังเกิดผลอย่างจริงจัง**

เมื่อกล่าวมาถึงช่วงนี้อาจมีบุคคลผู้ที่ยังเข้าใจไม่ถึงตามว่า **อาจมีบุคคลที่รู้จักเอาใจนายหรือสอพลอแล้วได้ดี** แต่สิ่งที่กล่าวถึงหากเข้าใจได้ลึกซึ้งกว่าการมองเพียงด้านรูปวัตถุย่อมเข้าใจได้ว่า **การปรับเปลี่ยนตัวเองของผู้อยู่ภายใต้ อำนาจหากต้องการของจริง คงหาใช่การปรับเปลี่ยนเพราะทำตามคำสั่งของผู้มีอำนาจไม่** กับอีกมุมหนึ่งถ้ามองที่บุคคลผู้มีอำนาจเหนือกว่า การที่บุคคลผู้อยู่ใต้อำนาจสามารถปรับเปลี่ยนตัวเองได้ย่อมหมายความว่า **ผู้มีอำนาจ เป็นบุคคลที่มีใจกว้าง มีความเข้าใจผู้ซึ่งอยู่ภายใต้ตนได้อย่างลึกซึ้งและให้โอกาสในการปฏิบัติเพื่อเรียนรู้งานอย่างอิสระบนพื้นฐานสังขารมที่มีรากกล่าวไว้ว่า ในวิถีชีวิตของแต่ละคน ควรมีการเรียนรู้สิ่งต่าง ๆ อย่างอิสระ เพื่อหวังการพัฒนาคุณภาพ ซึ่งจริง ๆ แล้วก็มีรากฐานแท้ที่อยู่ในจิตใจตัวเอง**

การมุ่งทำงานของผู้บริหารซึ่งตัวเองมักกล่าวเสมอว่า **ต้องการให้งานเจริญก้าวหน้า หากมีความจริงใจและมีคุณภาพจริงย่อมอ่านได้ไม่ยากจากสิ่งซึ่งอยู่ในอีกด้านหนึ่งคือ สิ่งซึ่งกระทำลงไปนั้นไม่เพียงมุ่งให้งานบังเกิดผลอย่างจริงจังเท่านั้น แต่อีกด้านหนึ่งย่อมมีผลมุ่งให้คนผู้อยู่ภายใต้ อำนาจ มีการพัฒนาตนเองอย่างผสมผสานกันไปด้วย และจริง ๆ แล้ว ประเด็นที่กล่าวถึงที่หลังนี้เองที่น่าจะมีเหตุมีผลสำคัญกว่า ดังเช่นที่มักกล่าวกันว่า **ถ้างานเจริญคนก็ยอมเจริญ แต่ควรเปลี่ยนเสียใหม่ว่า ถ้าคนได้รับการสร้างสรรค์คุณภาพอย่างถึงรากฐานจริงแล้ว งานย่อมบังเกิดผลและเจริญก้าวหน้าอย่างแท้จริง****

เรามักกล่าวเน้นถึงประเด็น การกระจายงาน ซึ่งก็ควรเข้าใจว่า หาใช่เพียงการมอบงานให้คนนั้นคนโน้นซึ่งอยู่รอบ ๆ กันลงมาเท่านั้น หากตัวเองยังสะท้อนความรู้สึกออกมาอย่างเป็นนิสัยว่า **นี่ก็ผมคิด นั่นก็ผมทำ โน่นก็งานของผมนั่นก็งานของผม** แถมจะมอบอะไรให้ใครก็ยิ่งพูดอย่างเอาบุญคุณเสียอีก การละลดความเห็นแก่ตัวลงให้ตัวเองนั้นเอง **คือรากฐานจริงของการกระจายงาน เพราะยอมทำให้งานกระจายตัวเองออกไปอย่างเป็นธรรมชาติ**

สิ่งใดก็ตามที่เป็นธรรมชาติย่อมช่วยให้เกิดความมั่นคงยั่งยืนขึ้นกับสิ่งนั้น ในพื้นที่เมื่อหมายถึงงาน หากมีความมั่นคงยั่งยืนอยู่ในรากฐาน ก็ย่อมบังเกิดผลสนองตอบให้งานและตนเองมีความมั่นคงยั่งยืนเป็นสิ่งที่ตามมาด้วย แม้เมื่อถึงเวลาที่จะต้องไปก็ไปอย่างผู้หยั่งรู้ถึงสังขารและบังเกิดสุข ยิ่งไปกว่านั้นยังมีศักยภาพในการมองเห็นช่องทางเพื่อการสร้างสรรค์งานใหม่ ๆ ไม่ว่าที่ไหนได้อย่างอิสระ โดยไม่ต้องหันมายึดติดอยู่กับการต่อสู้กับกระแสเก่า ๆ และแย้งซึ่งเอาจริงเอาจังอยู่กับคนอื่นในเรื่องใดเรื่องหนึ่งซึ่งมีอยู่ก่อน

ในช่วงที่ผ่านพ้นมาแล้ว ครั่งแล้วครั่งเล่าและเป็นเวลานานพอสมควร ที่ได้รู้ได้เห็นวิธีการแก้ไขปัญหาของผู้บริหารในหน่วยงานต่าง ๆ โดยเฉพาะของรัฐ ด้วยการย้ายคนบ้างปลดคนออกบ้าง โดยอ้างว่าเพราะกระทำความผิด หรือหลบคำพุนึก ๆ เพื่อป้องกันตัวเองของผู้บริหารก็มักกล่าวว่า เพื่อความเหมาะสม เสมือนเทเงื่อนโซ่ลงดังอย่างรวม ๆ เพื่อให้พ้นตัวเองจากการถูกคนอื่นซุกซุก แม้ในช่วงปีที่ผ่านมาและปีนี้ ก็มีข่าวทำนองนี้เกิดขึ้นแก่ผู้บริหารท้องถิ่นในตำแหน่งผู้ว่าราชการจังหวัด ที่ไม่ได้ทำอะไรให้เป็นที่ยอมรับของผู้บริหารที่เหนือกว่าในส่วนกลาง รายแล้วรายเล่า และที่ไม่มีข่าวปรากฏออกมาชัด ๆ ก็คงมีอีกมาก เนื่องจากกระแสปัญหาซึ่งเกิดจากความรู้สึกในลักษณะ อานาจนิยม มันเข้าไปแฝงอยู่ในรากฐานจนกลายเป็นวัฒนธรรมการบริหารงานของราชการไทยไปเสียแล้ว

จากสายตาของผู้บริหารที่มองบุคคลผู้อยู่ภายใต้ตนเองเป็นตัวปัญหาทำให้มีการแก้ปัญหาด้วยการย้ายคน จึงสะท้อนภาพให้เห็นได้ถึงเงื่อนโซ่สำคัญคือ การยึดติดอยู่กับตัวบุคคล หรืออีกนัยหนึ่งก็คือ การยึดติดอยู่กับตำแหน่งที่เป็นรูปวัตถุ ทำให้ไม่อาจมองผ่านลงไปถึงและเห็นรากฐานจริงของปัญหา ซึ่งภาพที่กล่าวถึงนี้เองหากมองเห็นย่อมเห็นได้ว่า เหตุแห่งปัญหาจริง อยู่ในบุคคลผู้มีอำนาจเหนือกว่านั่นเอง เช่นเดียวกันกับที่มีการกล่าวกันเสมอ ๆ ว่า เมื่อเกิดปัญหาขึ้นจากเด็ก คือมองที่ผู้ใหญ่

บุคคลผู้บริหารที่มีคุณภาพ กล่าวคือมีคุณธรรมอยู่ในรากฐานจิตใจ ย่อมมีธรรมชาติที่มุ่งทำงานในลักษณะ เน้นการสัมผัสซึ่งกันและกัน บนพื้นฐานทิศทางที่มุ่งลงสู่ด้านล่างเหนือกว่าขึ้นสู่ด้านบนด้วยความจริงใจและมีความสุข โดยไม่มีการแอบแฝงไว้ด้วยความหวังที่จะให้คนข้างล่างเข้ามาเป็นฐานเพื่อประโยชน์ส่วนตน สื่อระหว่างกันและกันของมนุษย์อันดีเป็นธรรมชาติในขั้นพื้นฐาน โดยเฉพาะอย่างยิ่งคนระดับบนซึ่งในด้านรูปวัตถุย่อมอยู่เหนือกว่าจึงควรสร้างสมดุลโดยการนำตัวเองลงสัมผัสกับคนระดับล่างและถือเป็นสิ่งจำเป็นสำหรับการหวังผลสำเร็จในการบริหารงานอย่างสำคัญ หากใช่เพียงนั้นอยู่กับ การสั่งการ ซึ่งเราจะพบได้เสมอ ๆ จนเป็นนิสัย ในเมื่อมีปัญหาก่อขึ้นและได้รับคำถามจากสื่อมวลชน มักมีอยู่เพียงสองคำตอบคือ ผมได้สั่งการไปแล้ว หรือไม่ก็ ยังไม่ได้รับรายงาน แทนการพูดความจริงเนื้อหาสาระอย่างลึกซึ้ง เพื่อให้ประชาชนเกิดความมั่นใจยิ่งขึ้น

การที่บุคคลผู้มีอำนาจลงมาคลุกคลีกับคนระดับล่างอย่างเป็นธรรมชาติ ซึ่งหมายถึงการลงมาด้วยความจริงใจ ไม่ใช่ใส่แสร้งเพื่อหวังหาเสียง ฐิติการเช่นนี้หาชมองว่าไม่ใช่อำนาจไม่ หากเป็นการใช้อำนาจอย่างผู้รู้จริงไม่ใช่หลงอำนาจ กล่าวคือ รู้จักปรับอำนาจจากด้านที่อยู่กับตัวเองมาสู่อีกด้านหนึ่งในเมื่อมีการนำไปใช้กับคนอื่น หรือใครจะเรียกว่าเป็นด้านคุณธรรมที่สุดแล้วแต่

การนำอำนาจซึ่งมีฐานในด้านรูปแบบอยู่ที่ตนเองไปใช้กับบุคคลอื่น หากเป็นการใช้โดยตรงโดยที่ไม่อาจปรับเปลี่ยนมาสู่อีกด้านหนึ่งได้เพราะไปหลงยึดติดอยู่กับมันเสียแล้ว ย่อมส่งผลทำลายผู้อื่นและเลยไปถึงการทำลายกระแสความเจริญของงานด้วยอย่างหลีกเลี่ยงไม่พ้น โดยผลจะปรากฏไม่เร็วก็ช้า และการบริหารที่มุ่งทำลายคน จะมีอะไรเหลืออยู่อีก ย่อมมีคำตอบในตัวของมันเองอยู่แล้ว

อนึ่งระบอบและวิธีการซึ่งอยู่บนพื้นฐานแนวคิดของคนที่เข้าสู่อำนาจในปัจจุบัน เรามักได้ยินจากคนจำนวนไม่น้อยที่กล่าวว่า จะต้องเข้าไปมีอำนาจอยู่ในภาครัฐจึงจะช่วยแก้ไขปัญหามันเมืองได้ ซึ่งหากวิเคราะห์จากรากฐานที่-

เป็นกลางหรือมีจิตว่างจากเงื่อนไขต่าง ๆ พอสมควรย่อมรู้ว่า แนวคิดดังกล่าวเป็นสิ่งแฝงไว้ด้วยอิทธิพลจากรูปวัตถุ ซึ่งเป็นเหตุแห่ง อานาจนิยม อย่างเด่นชัดมาก จึงบอกได้ว่า เมื่อเริ่มต้นเข้าสู่อานาจด้วยรากฐานความรู้สึกดังกล่าว แล้ว หลังจากเข้าไปมีอานาจสมปราณาจึงสะท้อนภาพของการพาดพิงกันด้วยอานาจรุนแรงยิ่งขึ้น เพราะในรากฐานคนเองขาดอิสรภาพเสียแล้ว แม้จะมีการพูดกันว่ากระจายอานาจ หากคนยังตกอยู่ในสภาพที่ขาดคุณธรรมเป็นฐาน ดังเช่นที่พบกันอย่างกว้างขวางในปัจจุบัน ก็เท่ากับกระจายภาวะพาดพิงกันด้วยอานาจออกไปสู่ห้องดิน ทำให้กลุ่มอานาจนิยมซึ่งกระจายตัวอยู่แล้วได้มีโอกาสคืบคลาน

ที่กล่าวมานี้ทำให้จะดำเนินการกระจายอานาจได้อย่างไรไม่ หากชี้ให้เห็นชัด ๆ ว่า รากฐานของอานาจอันพียงนำสังคมไปสู่ความสงบนั้นคืออะไร เพื่อจะช่วยให้มองเห็นได้ว่าเราควรจะเริ่มอย่างจริงจังโดยเน้นที่ตรงไหน หากมองที่พฤติกรรมทางการเมืองบนโครงสร้างปัจจุบันก็สามารถมองเห็นได้ชัดถึงสิ่งซึ่งเกิดขึ้นจากรากฐานอานาจนิยม กล่าวคือ แทนที่จะเน้นกระแสดูแลแก้ปัญหาและพัฒนาการเมืองไปยังการให้การศึกษาและพัฒนาชีวิตชาวบ้านระดับล่างให้ฉลาดเฉลียวขึ้น เพื่อจะได้ไม่ตกเป็นเหยื่อของคนในกลุ่มซึ่งจะเกี่ยยกตะกายขึ้นไปสู่ระดับบน กลับพบกับกระแสที่มุ่งเน้นขึ้นไปให้ความสำคัญแก่ค้ำรัฐบาลและรัฐธรรมนูญซึ่งเกี่ยวข้องกับค้ำทฤษฎีหมาย ซึ่งจริง ๆ แล้วค้ำนั้นก็คือส่วนปลายและเป็นเพียงศูนย์รวมของอานาจ เราจึงน่าจะเห็นได้ชัดเจนพอสมควรว่า รากฐานคนในสังคมไทยที่เข้าไปสู่อานาจไม่ว่าจะเป็นอานาจในรูปลักษณะไหนแต่อานาจเงิน ส่วนใหญ่หาได้กระจายอย่างปากว่าหรือแผ่นพิมพ์ที่เขียนลงไว้

คุณธรรมทำให้เป็นสิ่งที่เรียนได้จากตำราหรือเพียงคำพูดจากปากไม่ หากจำเป็นต้องได้รับบทเรียนจากประสบการณ์ชีวิต ยิ่งมีการบังคับให้ต้องเรียนกันในห้องเรียน หรือแม้มีการออกกฎหมายบังคับก็ยิ่งทำให้เสื่อมเร็วยิ่งขึ้น เพราะกฎหมายก็คือสิ่งซึ่งแฝงไว้ด้วยกิเลสของคนกลุ่มหนึ่ง ยกเว้นแต่ว่าผู้ศึกษากฎหมายสามารถมองผ่านแผ่นกระดาษลงไปถึงชีวิตคนทั้งด้านซึ่งเป็นฝ่ายออกกฎหมายและได้รับผลจากกฎหมาย แต่บนพื้นฐานอานาจนิยมของคนที่สะท้อนออกมาปรากฏย่อมมีผลทำให้นักกฎหมายไปใช้เป็นเครื่องมือเพื่อตนเอง ดังจะพบกับการที่ผู้บริหารแสดงออกในขณะที่พบกับปัญหา มักอ้างกฎหมายหรือกฎระเบียบกันจนเป็นนิสัย และเลยเถิดไปถึงการใช้อานาจพาดพิงอีกด้านหนึ่ง ซึ่งหาใช้วิธีการที่สร้างสรรค์ที่แท้จริงไม่

ส่วนในด้านน้ำใจและความรู้ความเข้าใจคนซึ่งชีวิตคือยกว่าคนไม่ว่าจะค้ำยกว่าด้วยอานาจ รูปวัตถุหรือการศึกษา หากมองเห็นภาพที่แสดงออก ก็จะช่วยให้รู้สึกว่าเป็นมายาภาพมากขึ้นแทนที่จะเกิดจากธรรมชาติในจิตใจจริง ๆ บ้างจากสื่อที่เป็นธรรมชาตินั้น บุคคลผู้มีรากฐานจิตใจเข้าถึงธรรมชาติย่อมรู้สึกได้ ของจริงจึงเป็นสิ่งพบได้รู้ได้จากบุคคลผู้หยั่งรู้ถึงโดยไม่ต้องมีการนำเอาสิ่งซึ่งเป็นรูปวัตถุมาอ้างเป็นหลักฐาน แม้มีการนำมาอ้างหรือเรียกร้องหา ย่อมสามารถมองย้อนกลับไปยังผู้นำมาอ้างหรือผู้เรียกร้องหาและรู้ได้ว่าเขายังคงเข้าไปไม่ถึง แต่ผู้เข้าถึงก็ย่อมมีความพร้อมที่จะเข้าใจทุกคนจึงไม่มีการคำทมิที่ตัวบุคคลแต่อย่างใด

อนึ่ง การบริหารงานคงไม่ได้หมายความว่าแค่เพียงการมีตำแหน่งที่เป็นทางการและมีผู้อยู่ภายใต้อานาจจำนวนหนึ่งไม่ว่ามากหรือน้อย เราคงต้องมองอย่างมีโครงสร้างและเป็นระบบโดยถือเอาโครงสร้างและระบบชีวิตของมนุษย์และการอยู่ร่วมกันบนสมมติฐานซึ่งหวังว่าจะนำไปสู่ความสงบและความสุขเป็นพื้นฐานให้ชัดเจนก่อนอื่น ซึ่งบนพื้นฐานนี้คงกล่าวได้ว่า การบริหารเริ่มต้นจากตนเองก่อนอื่น สืบสานไปถึงการบริหารคนในครอบครัว ไปจนกระทั่งถึงการบริหารการงานระดับต่าง ๆ ความขึ้นตอนของพื้นฐานซึ่งแต่ละคนจำเป็นต้องรับผิดชอบ จากหลักดังกล่าวทำให้ท่านได้ถึงสังเคราะห์สรุปว่า ถ้าการบริหารตนเองให้สามารถดำรงอยู่ได้อย่างเหมาะสมและมีความมั่นคงอยู่กับสังขารของชีวิตได้อย่างชัดเจน การบริหารครอบครัวแม้งานต่าง ๆ ย่อมประสพผลสำเร็จความเหตุและผลด้วยตัวของมันเอง

อนึ่ง เหตุและผลจากสังขธรรมได้ปรากฏออกมาให้สัมผัสได้และเห็นได้ชัดเจนแล้วในทุก ๆ เรื่องว่า ทุกสิ่งทุกอย่างที่ปรากฏเปลี่ยนแปลงร่วมกันเป็นวัฏจักรอันดีโอได้ว่ามีแกนเดียวกัน ต่างก็มีสองด้านและมีการหมุนวนสัมพันธ์สอดคล้องระหว่างกันและกันอยู่แม้ระหว่างร่างกายกับจิตใจมนุษย์ หรืออีกนัยหนึ่งก็คือ ระหว่างรูปวัตถุกับคุณภาพที่แท้จริงของชีวิต ดังนั้นการพัฒนาในด้านรูปวัตถุจะส่งผลสร้างสรรคัลยกรรมได้อย่างมั่นคงยั่งยืน จึงจำเป็นอย่างยิ่งที่จะต้องมีการพัฒนาตนเองในด้านจิตใจไว้เป็นพื้นฐาน ทั้งนี้และทั้งนั้นเพื่อหวังความมีคุณภาพที่แท้จริงของชีวิต

จากหลักความจริงดังกล่าวจึงทำให้เราสามารถอ่านคุณภาพของบุคคลผู้บริหารได้อย่างมั่นใจว่า หากมีแนวคิดในลักษณะ วัตถุนิยม หรือ อำนาจนิยม ปรากฏอยู่ในรากฐานเป็นธรรมชาติ ย่อมมีแนวโน้มที่มุ่งพัฒนาในด้านรูปวัตถุมากกว่า ไม่ว่าจะเป็นเรื่องสิ่งก่อสร้างซึ่งยังมีความใหญ่โตเพียงใดจะเป็นความสำเร็จมากขึ้นเพียงนั้น ทวนคู่กันไปกับการวิ่งค้นหาเงินทุกรูปแบบอย่างขาดการคำนึงถึงวิธีการที่ควรกระทำหรือไม่ แม้การยอมตัวยอมให้หน่วยงานซึ่งตนเองมีส่วนสำคัญในการรับผิดชอบต้องตกอยู่ใต้อิทธิพลลามิส และมักนำมาคุยอ้างว่าสิ่งนั้นสิ่งโน้นล้วนเป็นความสำเร็จในการทำงานของตน

ทำนองเดียวกันกับการส่องแสงถึงทิศทางและความพยายามที่มุ่งสร้างอนุสาวรีย์ให้แก่ตนเอง และยังทำให้มองเห็นกระแสที่สืบสานต่อไปถึง การสร้าง ระบบและกระแสข้อมูลข่าวสารบึงหลวงให้แก่พรรคพวกแม่แก่ตัวเองแบบแสงอยู่ด้วยชัดเจนยิ่งขึ้น โดยที่สิ่งนี้จะปรากฏออกมาเป็นรูปธรรมให้ทุกรูปแบบไม่ว่าสิ่งใดจะปรากฏแล้วหรือไม่ ย่อมขึ้นอยู่ที่จังหวะและโอกาสที่เหมาะสม

จึงสรุปได้ในประเด็นที่กล่าวมาแล้วว่า หากมีภาพความเจริญในด้านรูปวัตถุสะท้อนออกมาปรากฏให้เห็นได้รวดเร็วเพียงใดย่อมอ่านได้ว่าคุณภาพของคนดังตกอยู่ในภาวะสูญเสียลึกซึ้งยิ่งขึ้นเพียงนั้น โดยเฉพาะอย่างยิ่งถ้าเข้าใจได้ถึงคำกล่าวที่ว่า ทุกสิ่งทุกอย่างมีเหตุและผลอยู่ที่คน และคุณภาพของคนล้วนมีรากฐานอยู่ในจิตใจ แม้บุคคลซึ่งตกเป็นทาสอิทธิพลวัตถุจะนำไปกล่าวโฆษณาหาประโยชน์ส่วนตนในท่าลักษณะที่ชี้ให้เห็นให้มองคุณภาพคนไปที่รูปวัตถุซึ่งมีอยู่ในกระแสสิ่งแวดล้อมของสังคมนี้

ประเทศโคซาคีโคเคิมโคขึ้นมาในด้านรูปวัตถุอย่างรวดเร็ว คุณภาพของคนในชาติย่อมเสื่อมทรามหนักหน่วงมากขึ้น ยิ่งไปกว่านั้นในอีกด้านหนึ่งน่าจะอ่านได้ถึงสังขธรรมชัดเจนว่า สืบเนื่องมาจากกลุ่มบุคคลผู้เข้าไปมีบทบาทในการบริหารประเทศมีแนวคิดในลักษณะวัตถุนิยมหรืออำนาจนิยมฝังอยู่ในรากฐานหรืออีกนัยหนึ่งก็คือ ชาติคุณธรรม นั่นเอง อนึ่ง หากเชื่อว่าการศึกษาคือพื้นฐานสำคัญกำหนดพฤติกรรมต่าง ๆ ของคน กับอีกสิ่งหนึ่ง หากเข้าใจได้ว่า การทำงานของคนไม่เพียงมุ่งที่ผลงานเท่านั้น หากอีกด้านหนึ่งควรได้รับการศึกษาเพื่อพัฒนาตนเองร่วมด้วย ซึ่งสิ่งนี้จะเกิดขึ้นได้ย่อมขึ้นอยู่ที่คุณภาพของผู้บริหารซึ่งไม่เพียงเน้นใช้อำนาจด้านเดียว ถ้าจะอ่านคุณภาพของบุคคลผู้บริหารย่อมพบกับภาพของการสร้างรูปวัตถุ เช่น สิ่งก่อสร้างและเครื่องมือเครื่องใช้ได้อย่างรวดเร็ว แต่ควรมองที่คุณภาพของคนที่อยู่ภายใต้อำนาจว่า เป็นบุคคลผู้มีคุณธรรมและความรับผิดชอบสูงชันหรือต่ำลง กับอีกอย่างหนึ่งหากมองตรงไปยังบุคคลผู้ทำหน้าที่บริหาร โดยเฉพาะอย่างยิ่งในช่วงซึ่งมีเหตุการณ์อะไร ก็เกิดขึ้นก็ตาม หากมีคุณภาพจริงย่อมไม่แก้ตัวและไม่โทษคนอื่น ยิ่งเป็นหน่วยงานซึ่งทำหน้าที่บริหารและจัดการศึกษาโดยตรง ถ้าสะท้อนภาพให้เห็นได้ถึงการเน้นสร้างสิ่งก่อสร้าง ย่อมมีคำตอบอยู่ในตัวเองว่า คุณภาพของคนซึ่งเป็นผลผลิตย่อมต่ำลงไปเรื่อย ๆ ยิ่งได้รับปริญญาสูงและมีความรู้มาก ๆ ย่อมออกไปก่อพฤติกรรมทำลายสังคมรุนแรงยิ่งขึ้น

ภาพผลจากการบริหารงานทุกระดับในสังคมไทย เท่าที่สะท้อนออกมาปรากฏในปัจจุบัน ทำให้มองเห็นว่า จากการเก็บเงินภาษีอากรมาจากประชาชนเพื่อนำมาใช้พัฒนาความเจริญให้แก่สังคมในทุก ๆ ด้านนั้น สิ่งซึ่งได้กระทำมาแล้วโดยเฉพาะในด้านการพัฒนาคน คงจะยิ่งทำให้เกิดกระแสทำลายรากฐานความเจริญที่แท้จริงลึกซึ้งยิ่งขึ้นเรื่อย ๆ เนื่องจากผลของการบริหารและจัดการศึกษา ทั้งในทางตรงซึ่งเห็นได้จากการจัดการศึกษาโดยตรง และทางอ้อมซึ่งผสมผสานอยู่ในกระแสการบริหารงานของหน่วยงานต่าง ๆ

ส่วนสภาพสังคมไทยในปัจจุบันซึ่งประสบกับผลกระทบจากกระแสอำนาจนิยม ไม่ว่าจะใครจะคิดรนแก้ไขอย่างไรก็ตาม และไม่รู้ว่าใครจะกล่าวว่าเป็นข้อประสพกับภาวะล้มเหลวในที่สุด มันก็เป็นเพียงความล้มเหลวของแต่ละคนหรือแต่ละกลุ่ม เพราะสังคมจริง ๆ หาใช่เป็นของบุคคลใดหรือคนกลุ่มใดไม่ หากเป็นสังคมนั้นของโลก บุคคลผู้เข้าจริงจริงย่อมเห็นได้ว่า จริง ๆ แล้วหาใช่เป็นความล้มเหลวหรือความสำเร็จแต่อย่างใดไม่ หากเป็นเพียงภาพเฉพาะตัวของบุคคลนั้นหรือคนกลุ่มนั้นเท่านั้น ส่วนของจริงน่าจะเป็นเพียงภาพของการเปลี่ยนแปลงในแต่ละช่วงบนพื้นฐานวัฏจักรของแต่ละสังคมซึ่งไม่เหมือนกันหากมีเหตุมีผลเชื่อมโยงถึงซึ่งกันและกัน ส่วนการมองว่าเลวร้ายหรือวิกฤติ ซึ่งเกิดขึ้นในสังคมปัจจุบันที่เข้าไปฝังอยู่ในรากฐานทำให้เกิดความกังวล หากปลดปล่อยได้บ้าง คงช่วยให้มองเห็นในอีกด้านหนึ่งซึ่งธรรมชาติได้มอบให้ไว้แล้ว นั่นคือการเรียนรู้และใช้ให้เป็นประโยชน์ซึ่งถือเป็นพื้นฐานจริงของแต่ละคนดังเช่นที่ได้มีการกล่าวไว้ว่า มนุษย์จะเรียนรู้และเปลี่ยนแปลงได้อย่างจริงจังก็ต่อเมื่อตนเองได้รับโอกาสให้สัมผัสกับปัญหาจริง และรู้ได้ถึงความจริงว่าตนเองมีส่วนร่วมในการสร้างปัญหานั้นไว้ด้วย ไม่ว่าจะสิ่งนั้นจะรุนแรงหรือไม่รุนแรงก็คือความรู้สึกของแต่ละคนที่ไม่เหมือนกันนั่นเอง

อนึ่ง บนพื้นฐานความรู้สึกดังกล่าวจะพบว่า คนฝรั่งปากกันด้วยใจ แต่คนไทยปากกันด้วยซี่ เมื่อถูกปาแล้วก็มีพรรคพวกนำดอกไม้มามอบและกล่าวว่า เพื่อเป็นการให้กำลังใจ หากจะถามว่า ซี่กับดอกไม้ จะเลือกเอาอะไรที่เชื่อว่าเป็นของดี คำถามนี้เป็นสิ่งท้าทายที่จะนำมาคิดถ้าไม่ควนตอบง่าย ๆ แต่หลายคนอาจเลือกเอาดอกไม้เพราะมองไปที่ซี่กับดอกไม้ แต่หากมองที่คนและนำเอาหลักธรรมซึ่งที่ไว้ชัดเจนว่า คำสรรเสริญชมเชยนั้นคือยาพิษ ส่วนคำคินั้นคือสิ่งที่ให้คุณค่า เราน่าจะเห็นได้ว่าผู้คนที่นำดอกไม้มามอบให้หากมองที่ผู้รับ ถ้าคอกอยู่ในความประมาทยอมทำให้ลุ่มหลงลุ่มลุ่มด้วยขมย้อมทำลายรากฐานจริงของตนเองได้ไม่ยาก และคนที่นำดอกไม้มามอบถึงบุคคลผู้รับมอบมีอำนาจเหนือ อาจมีแนวโน้มแฝงไว้ด้วยสิ่งแปลกปลอมในเมื่อมองเห็นโอกาส ส่วนบุคคลผู้นำเอาวัตถุมาขว้างปาเข้าไป แม้ว่าเขาจะกระทำเพราะความรู้สึกซึ่งเป็นด้านตรงข้ามแต่ในส่วนลึกก็มีความจริงใจต่อการแสดงออก หากบุคคลผู้ถูกกระทำมีความบริสุทธิ์ใจจริงย่อมสามารถทำให้ทุกสิ่งทุกอย่างปรากฏออกมาให้ชัดเจนแก่เขาได้ และเมื่อถึงช่วงนี้เขาจะเป็นบุคคลผู้ที่ซื่อสัตย์ชัดเจนยิ่งกว่าคนหลายคนในกลุ่มซึ่งมามอบดอกไม้

กรณีเช่นนี้ สำหรับบุคคลทั่วไปที่มองจากภายนอก น่าจะถือเป็นโอกาสให้สามารถรู้ได้ว่าบุคคลผู้บริหารซึ่งถูกขว้างปา เป็นผู้มีความจริงหรือเป็นดั่งเช่นที่มีผู้กล่าวหา ดังเช่นที่หลักการได้ชี้ไว้ว่า หากเป็นผู้ที่บริสุทธิ์จริงย่อมค้นให้ตนเอง.